

Transskription af:

Danmarks historie for børn

2:4 Børnehjem: Hebron Pigeheim og Peter Sabroe

Vært og tilrettelægger: Rikke Mia Skovdal

Medvirkende: Sarah Smed, Formidlingschef og historiker ved Danmarks Forsorgsmuseum.

Redaktør: Mette Hovmand-Stilling

Intro: Du lytter til en podcast produceret af Talk Town i samarbejde med Nationalmuseets medie Vores tid.

Rikke Mia Skovdal: Måske kender du én, som ikke bor hos sin rigtige mor og far. Det kan være en, der bor i en plejefamilie eller døgninstitution. Det man i gamle dage kaldte for et børnehjem. Måske har du endda selv tænkt over, hvordan det ville være, hvis du ikke boede hos din mor og far og ikke bare kunne give dem et kram, når du havde lyst til det? Nu skal du høre om, hvordan det var at være på børnehjem før i tiden. Det var nemlig ikke alle steder, hvor det var særlig rart at være. Men der var nogen, der prøvede at gøre noget godt for børnene. Faktisk var der en mand, der blev kaldt for børnenes ven. Han hed Peter Sabroe, og ham skal du høre mere om i det her afsnit. På det her tidspunkt i Danmark var der mange, der tænkte på børn som en slags mini voksne, der skulle blive klar til at komme ud og arbejde, når de blev en 14-15 år. Det var en tanke om, at børn skulle opdrages, men de skulle også straffes, hvis de gjorde noget forkert. Beskrivelsen af børnehjemmet, som du kommer til at høre om i det her afsnit, var ikke som det var alle steder dengang. De fleste steder vil der nok være sovesale, og de ville måske også gå i tøj, der ligner hinanden.

Rikke Mia Skovdal: Men det meste andet skete heldigvis ikke på alle andre børnehjem. Der var også steder, hvor de voksne var søde, og hvor børnene havde det godt, selvom man tænkte på opdragelse på en anden måde dengang. Det er forresten en god ide at lytte sammen med en voksen, for det kan godt være lidt skræmmende. Mit navn er Rikke Mia, og du lytter til Danmarkshistorie for børn. Lad os starte med at rejse tilbage i tiden. For over 100 år siden i starten af 1900, for der var nemlig et børnehjem for piger, der hed Hebron Pigeheim. Det var et sted for piger, der ikke kunne være hos deres forældre. Måske fordi de var meget fattige, eller også levede deres far og mor ikke mere. På hjemmet var der både store og små piger, og måske har du prøvet at dele værelse med din bror eller søster? Men så forestil dig at dele det med over 30 andre. For på Hebron, der sov de nemlig alle sammen i det samme rum. Hvordan der ellers var på Hebron Pigeheim, det kan Sara

Smed fra Danmarks Forsvarsmuseum fortælle mere om. Vi starter lige med at være lidt stille, for vi skal kigge ind på sovesalen på Hebron Pige hjem.

Sara Smed: Når man lå der helt for sig selv og ikke havde nogen, hvis man savnede sin mor og far eller var ked af det over noget, der var sket i løbet af dagen, så var der nogen, der kunne trøste en. Der var ikke nogen voksne, der lige kunne komme hen og trøste. Så vil man bo på sovesal, og man vil selvfølgelig have sin egen seng. Men det var ikke sådan, at man ville have sin egen bamse i sengen, eller at man ville have sin egen, sin egen yndlings pude eller noget. Det var fuldstændig helt det samme som alle de andres.

Rikke Mia Skovdal: På Hebron pige hjem var der ikke særlig mange voksne, og hvis man var så uheldig at komme til at tisse i sengen, så var det virkelig ikke særlig sjovt.

Sara Smed: Så hvis man tisser i sengen, så kunne man blive straffet ved at skulle tage sit lagen foran alle andre der kiggede på én, hvilket er mega akavet og pinligt i forvejen. Så skulle man gå ned, og så skulle man holde det der lagen ude i gården, ligegyldigt hvordan vejret var. Så skulle man stå og holde det man, mens man havde armene strakt og holdt lagenet, og så skulle man stå at tørre det der. Og det giver jo ingen mening. Der er ikke nogen logisk forklaring på, det er ikke godt for lagenet. Det er godt for barnet. Det eneste af det er, at det udstiller og føler det her barn til at føle sig endnu mere forkert.

Rikke Mia Skovdal: På pige hjemmet var der en del straffe, hvis man gjorde noget, som de voksne ikke ville have. Også selv om man ikke kunne gøre for det. Det vender vi tilbage til. På pige hjemmet fik børnene ofte et nummer syet ind i deres tøj i stedet for deres navn. Og det her tøj, det lignede også ret meget hinanden.

Sara Smed: Det var sådan et så det nummer, det fulgte ind på børnehjemmet. Så stod det også nede ved ens, hvis man nu var så heldig at have sin egen, tandbørste. Det var ikke alle steder. Man kunne også have dele tandbørster. Men ellers så kunne det stå ved ens håndklæde. Altså så at man kunne have en lille garderobe, så var det hele tiden der, og man var mand nr. 22 for eksempel. Og det er jo også fordi man forlader stedet igen, og så kommer der et nyt barn ind, som bliver det nye barn nr. 22. Ja, der er jo ikke nogen grundlæggende ide i det, andet end at det er en måde at drive en institution på, som er praktisk og effektiv. Men det gør jo noget for et menneske, at man bliver et nummer. Det er jo ikke rart at være. Jeg har, når jeg ser nogle af de der knagerækker med metal på. Altså jeg får sådan et helt sug i maven, for hvor er det der? Hvor er Ida eller Karen eller? Altså de er ligesom væk, de er bare blevet et tal.

Rikke Mia Skovdal: Pigerne vil som regel bo der enten til de bliver adopteret af en plejefamilie, eller til de blev en 14-15 år og skulle ud og arbejde. Så der kom løbende nye piger til, når andre tog derfra. Hvis jeg tænker på da jeg gik i børnehaven og på fritidshjem, så kan jeg sagtens huske min knagerække med mit navn på, og jeg tror faktisk jeg havde været lidt ked af det, hvis der bare stod nummer 22 og ikke Rikke. Så mon ikke at børnene på pige hjemmet her også synes, at det var lidt trist, at de på den måde bare fik et nummer ved deres ting, blandt andet i deres tøj? Pigerne gik i

tykke strømper, der gik højt op på benene, og så gik de i kjoler, hvor de store piger også havde forklæde på, fordi de ofte arbejdede i køkkenet på pighjemmet. Pigerne havde som regel et eller to sæt tøj, som de så skulle have på i hvert fald en uge ad gangen, før det blev skiftet. Og ellers havde de et pænt sæt tøj, som de kunne have på, hvis de skulle i kirke eller der kom fint besøg.

Sara Smed: Det var ikke ligesom en uniform, som man ser i militæret, eller eller hvis man tænker på et fængsel, hvor det var fuldstændig det samme, men de havde ens tøj på på den måde, at nogle gange har vi, så har vi hørt nogen fortælle. Så købte de mega meget stof ind og så. Og så blev det der stof syet om til en masse kjoler og så fordi det var praktisk og det var billigt. Man skulle også. Det skulle jo ikke koste så meget at drive det her sted. Og så endte det med, at de jo havde ens tøj på alle sammen. Og det er der nogen af dem der så der nogle gange kan sige at de havde. Når de så skulle ud med de børn, der ikke var på børnehjemmet, fordi alle kunne se når man var en af dem oppe fra børnehjemmet af. Man siger faktisk nogle af de her steder, at de blev præget af noget af det, man kaldte de tre R'er: ro, regelmæssighed og renlighed og så også noget struktur. Det vil sige, at man står op på det samme tidspunkt. Så gør man morgentoilette. Det vil sige, man vasker sig lige en lille smule. Så morgenmad og så arbejder man. Og så kunne man endelig gå lidt i skole om formiddagen eller lidt i skole om eftermiddagen. Og når jeg siger gå i skole, så er det jo, at man går hen i et lokale på institutionen, og så får man noget undervisning i regning eller læsning. Det er jo ikke noget, man tager hen på en anden skole og så møder en masse. Men det er bare et andet sted.

Rikke Mia Skovdal: Børnene står op kl. 5 hver morgen. Og så står dagene ret ens ud. De havde nogle timers skoleundervisning, og ellers så skulle de store piger passe de små, og de skulle skrælle kartofler i flere timer, så der var nok til alle. Så skulle de gøre rent og vaske og lappe tøj. Så der var ikke tid til leg eller hyggelige ting, for de havde travlt med at lære alt om det huslige, så de senere ville kunne komme ud og arbejde for eksempel som en slags tjeneste eller barnepige i et hus. Og så skulle de tro på Gud. Hende, der havde startet pighjemmet og også var den, der bestemte, var nemlig meget kristen.

Sara Smed: Jamen, hun, hun hun har sådan et lidt specielt, hun hed Edle Bransholm, og vi ved, at hun hun troede virkelig meget på Gud. Når man ser nogle billeder af hende, så har hun helt stramt hår, der er skrabet væk fra ansigtet og sådan helt stramt om i nakken og sådan. Så har hun jo noget af det der tøj på på det her tidspunkt, som var knappet helt op i halsen. Så hun er sådan, altså hun virker sådan, men der er et udtryk, der hedder tilknapet, som både kan være, at man er tilknapet i tøjet, men også sådan personligt. Altså sådan lukket til. Sådan synes jeg faktisk også hun ser ud, når man ser hende på de der billeder.

Rikke Mia Skovdal: Fru Bransholm var det, der hed forstanderinde på pighjemmet Hebron. Det betyder, at det var hende, der bestemte over børnene med mange regler for, hvad man måtte og ikke måtte. Udover hende var der nogle få andre voksne, der hjalp til. Fru Bransholm havde været gift i en kort periode, men havde ikke selv fået børn, og hun ville gerne hjælpe piger, der havde det svært.

Sara Smed: Men det, der så viste sig, det var jo, at det at det blev simpelt hen et sted, som kunne være enormt barskt at være for nogen af de her piger, fordi at hvis man brød nogle af de der regler,

som forstanderinden havde besluttet, at der skulle være på det her, egentlig det man tænkte skulle være et trygt hjem, så kunne de blive straffet rigtig voldsomt. Altså man kunne blive revset, det betyder straffet fysisk, så man kunne jo blive slået, hvis man brød reglerne af hende. Og det er med spanskkrør eller en lussing. Og ikke bare én gang, men mange gange. Men det er også det her med, at hun kunne. Eller nogle af de kvinder, der så også arbejdede sammen med en, kunne hun få til at gøre det. Sempelthen fysisk hive og trække. Altså, det er sådan, jeg synes det er lidt svært faktisk nærmest at sige højt, men altså fysisk trække nogle af de her piger med sig og spærre dem inde i sådan nogle mørke små rum. Hvor de så ville låse døren, og så skulle de blive spærret inde der. Og det var ikke bare lige et par timer. Det kunne være... Det kunne være flere dage. Og det var ikke altid de der piger så faktisk fik noget at spise derinde eller overhovedet fik noget at drikke. Og det kan man, altså helt ærligt, så kan man jo dø af det.

Rikke Mia Skovdal: Det er svært ikke at få lidt ondt i maven, når man hører om at pigerne blev spærret inde i mørke rum flere dage i træk uden mad og drikke. Det har været sådan et lille rum i kælderens eller på loftet helt uden lys. Og når man som jeg ikke er helt vild med mørke, og man så oveni heller ikke havde en anelse om, hvor længe man skulle være der, så kan jeg faktisk ikke komme i tanke om en værre straf.

Sara Smed: Altså, der er jo ikke nogen. Der er jo ikke nogen ting, man kan have gjort, som fortjener sådan en straf. Det findes bare ikke. Og når man så hører, at piger kunne blive straffet hvis de kommer til at tabe en kop eller komme til at svare en lille smule forkert. Så bliver det jo bare endnu mere vildt at tænke på, hvor bange de her piger hele tiden må have været.

Rikke Mia Skovdal: Udover at man kunne blive spærret inde, så kunne hun også finde på at sulte pigerne. De fik faktisk så lidt at spise, at de blev nødt til at gå ud og stjæle hønsefoder fra hønsene. Og jeg tænker umuligt, at det kan have været særligt lækkert, så de må virkelig have været meget sultne. Der var oftest mange regler på børnehjem, og hverdagen på pigehjemmet kunne godt ligne den på andre børnehjem, men her havde de det altså ret slemt. Heldigvis var det ikke sådan på alle børnehjem, for det kommer meget an på, hvem der bestemte på stedet, om de var søde eller ej. Det lyder lidt uhyggeligt, men i gamle dage var det næsten almindeligt at slå børn ved at give dem fx tre lussinger eller lignende. Men det var altså langt fra almindeligt at behandle dem så dårligt som fru Bransholm. Der begyndte at gå rygter om, at børnene på Hebron ikke havde det særlig godt. Og det hørte en mand, der hed Peter Sabroe, som blev kaldt børnenes ven. For var der noget, han synes var urimeligt, så var det, hvis børn blev behandlet dårligt. For børn kan jo ikke klare sig selv. De bliver nødt til at have voksne, der passer på dem. Peter Sabroe var journalist og politiker. Det vil sige, at han var sådan en, der talte til mange mennesker. Både ved at skrive i aviser og tale til arrangementer, og så sad han også i Folketinget der hvor der sidder dem, der er valgt til at bestemme i Danmark. Og han synes, at det var vigtigt, at der blev gjort noget ved, hvor dårligt børn nogle steder blev behandlet. På et tidspunkt hørte Peter Sabroe om en lille 4 årig pige på Hebron, der hed Ellen. Hun tissede i sengen og blev straffet for det ved at skulle holde lagenet oppe i gården til det tørrede, som du hørte om før i afsnittet. Han syntes, det var så tarveligt, at han tog hen til Hebron, pigehjem og talte med Ellen og sørgede for, at hun kom i en plejefamilie hos en lokomotivfører i Vejle, hvor hun fik det godt. Forresten kom Peter Sabroe på besøg på Hebron Pigehjem uden at fortælle det inden. For hvis Fru Bransholm vidste, at der kom nogle andre voksne, så kom børnene i deres pæne tøj og fik mad og fik at vide, at de skulle sige, at de havde det rigtig godt. Peter Sabroe besøgte derefter hjemmet af og til, og nogle af pigerne begyndte at fortælle ham om, hvor dårligt de havde

det. Men flere af dem var også lidt bange for at tale dårligt om Fru Bransholm, for hun var jo en af de eneste få voksne, der var på pigehjemmet.

Sara Smed: Noget af det, der gør det en lille smule indviklet på det her sted, som er et virkelig ubehageligt sted det er, at nogle gange kunne hun også være rar. Altså nogle gange var hun virkelig, virkelig ond, og andre gange kunne hun godt, så kunne hun godt være en lille smule kærlig eller sød eller omsorgsfuld. Så hvis der er nogen, der bare er virker til at være onde eller bare virker til at være gode, så er det meget enkelt at forstå, at så er det jo et enten eller. Men men hende her var måske lidt både og, og det tror jeg har været... Det har gjort det endnu mere svære for de her børn at vide, at hun nu er rar. At hun har hun en god dag... Er hun... Er hun sød nok ved mig i dag, eller er hun sådan en dag, hvor det bare... hvor hun flipper totalt ud? Fordi det er jo noget af det, som vi kan se. Der blev nemlig lavet en stor sag, som bliver kaldt Hebron-sagen, hvor der var en masse afhøringer, fordi det var jo svært at bevise det her. Det var svært at bevise, at hun havde gjort nogle ting, hun ikke måtte med de her piger, og det tog enormt lang tid, før der var nogle piger, der faktisk turde at sige ej, det her, det er faktisk. Det har jeg, det har jeg været udsat for, og det var slet ikke rart. Og nu har jeg brug for at sige det højt. Og så er det, der skete. Det var, at lige pludselig, når der var andre, der også hørte i den der sag, hvor de skulle fortælle det offentligt, at det her havde de sagt, så turde de også sige det. Så det var også meget et spørgsmål om hvornår havde man mod nok til at sige det højt, at det her, det har de faktisk været udsat for.

Rikke Mia Skovdal: Efter Peter Sabroe har været på Hebron pigehjem, skrev han en artikelserie, hvor han fortalte, hvor dårligt børnene havde det. Det satte gang i en politisag, for det var nemlig ulovligt, det som fru Brands Holm gjorde. Det var slet ikke alle, der sad i Folketinget som politikere, lige som Peter Sabroe, der vidste, hvordan børnene havde det på nogle af de værste børnehjem rundt i landet.

Sara Smed: Der er sådan en anekdote, der går på, at i forbindelse med at han begyndte at debattere det her i Folketinget med, at der er det her sager, og at pigerne skal afhøres, og man skal rulle sagen op. Så for at de der som han synes de er lidt virkelighedsfjerne politikere, der sidder inde og ikke ved, hvordan det i virkeligheden er. Så tager han simpelthen noget af det der mad med, som pigerne har fået spist, fået at spise eller stjålet, hvis de overhovedet har fået noget. Det tager han med ind på Christiansborg, og det stinker og er så ulækkert, at de synes, det er fuldstændig vanvittigt, at han overhovedet har taget det med ind til det her fine sted. Men pointen er jo faktisk, at det er det, de piger har fået at spise for overhovedet at kunne overleve. Så har de spist mad, der faktisk er dårligt.

Rikke Mia Skovdal: Selvom pigerne i starten var lidt bange for at tale dårligt om Fru Bransholm, så kom det alligevel frem, hvordan hun straffede dem og gav dem for lidt at spise og satte dem ind i de mørke rum. Fru Bransholm blev fyret fra jobbet. Hun måtte ikke komme på Hebron mere.

Sara Smed: Men jeg tror simpelthen ikke, hun har været rask. Altså, der er jo nogle mennesker, som ender med at gøre andre mennesker rigtig, rigtig ondt, og så kan man sådan gætte på, har hun selv været udsat for noget som barn, der har gjort, at hun er blevet, som hun er? Det ved vi simpelthen ikke. Men jeg tror, hun i bund og grund har tænkt, at det var for pigernes bedste, at hun var enormt streng. Jeg tror måske, at hun har måske endda følt, at hun har været lidt uretfærdigt

behandlet af ham der Peter Sabroe. Men det er jo ham, vi husker, og det er jo ham, der nu står frem, som... Altså han var jo den første, der begyndte virkelig at sige vi skal kigge på, hvordan de her børn, der bor på de her steder, og hvordan de bliver behandlet.

Rikke Mia Skovdal: Peter Sabroe kæmpede en kamp for at afsløre skandalerne på børnehjemmene, hvor børn blev sultet eller slået. Og så var han med til at få indført Danmarks første børnelov, der blandt andet gik ud på at beskytte og passe på børn, der ikke havde det godt enten hos deres forældre, plejefamilie eller på børnehjem. Peter Sabroe fik fire børn med sin kone Thyra, og de havde som regel også plejebørn boende hos sig, for han kunne slet ikke holde ud at se børn have det dårligt. Det var som sagt heldigvis ikke alle steder, hvor børnehjemsbørn blev behandlet så dårligt. Og selvom det er en lidt barsk historie, så er den stadig vigtig at fortælle. For det er vigtigt at huske, at vi skal passe på hinanden. Særligt dem, der ikke selv kan det som pigerne på Hebron. Vi taler stadig om Peter Sabroe i dag, for han var en mand, der kæmpede for, at særligt børnene skulle have det bedre. Derfor står der i dag en statue af ham i Aarhus, og der er opkaldt en pædagoguddannelse efter ham. Og så skrives der stadig bøger om ham. Mit navn er Rikke Mia Skovdal, og du har lyttet til Danmarkshistorie for børn. Tak fordi du lyttede med.

Outtro: Du har lyttet til en podcast produceret af Talk Town i samarbejde med Nationalmuseets medie vores tid.

[Vores Tid – Nationalmuseets Mediehus](#)

[Danmarkshistorie for børn 2:4 Børnehjem: Hebron Pigeheim og Peter Sabroe](#)

Produceret af Talk Town i samarbejde med Vores Tid, Nationalmuseet.